

УДК 330.112

Комар Н.Г.*аспірант кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

СУТНІСТЬ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто сутність понять «фінанси підприємств», «управління фінансами підприємств», «реструктуризація». Вперше сформульовано і розкрито зміст реструктуризації фінансів підприємств. Систематизовано чинники проведення реструктуризаційних змін і розподілено їх на групи: проблемних чинників і прогресивних чинників. Визначено фактори ефективності реструктуризаційних перетворень.

Ключові слова: фінанси підприємств, управління фінансами підприємств, реструктуризація фінансів підприємств, чинники здійснення реструктуризаційних перетворень, фактори ефективності реструктуризації.

Комар Н.Г. СУЩНОСТЬ РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ ФИНАНСОВ ПРЕДПРИЯТИЙ

Рассмотрены сущность понятий «финансы предприятий», «управление финансами предприятий», «реструктуризация». Впервые сформулировано и раскрыто содержание реструктуризации финансов предприятий. Систематизировано факторы проведения реструктуризационных изменений и распределено их на группы: проблемных факторов и прогрессивных факторов. Определены факторы эффективности реструктуризационных преобразований.

Ключевые слова: финансы предприятий, управления финансами предприятий, реструктуризация финансов предприятий, факторы осуществления реструктуризационных преобразований, факторы эффективности реструктуризации.

Komar N.G. NATURE OF CORPORATE FINANCE RESTRUCTURING

This article considers the nature of such terms as «corporate finance», «corporate finance management», «restructuring». The nature of corporate finance restructuring is structured and disclosed for the first time. The factors for restructuring changes are classified and divided into groups: problem factors and progressive factors. The factors for efficient restructuring changes are determined.

Keywords: corporate finance, corporate finance management, corporate finance restructuring, factors for restructuring changes, factors for efficient restructuring.

Постановка проблеми. Сучасні умови бізнес-середовища є складними, мінливими та непередбачуваними. Пристосуватися до вимог, зумовлених динамічним бізнес-середовищем, швидко і назавжди неможливо. Потрібним є впровадження систематичних коригувальних дій ведення бізнесу відповідно до змін умов функціонування. Своєчасні та ефективні перетворення господарюючого суб'єкта забезпечать йому довготривалу ефективну діяльність, підтвердженням якої будуть висока ринкова вартість підприємства, його конкурентоспроможність, прибутковість, рентабельність та ліквідність. Досягненню позитивної динаміки у показниках фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання сприятиме проведення вчасної та ефективної реструктуризації. Реструктуризація фінансів підприємств сьогодні є одночасно: методом підвищення ефективності діяльності підприємства; процесом з визначеними етапами, що змінюються відповідно до конкретних принципів; проектом, який включає комплекс дій з створення умов функціонування підприємства згідно з умовами ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти реструктуризації досліджувалися у працях багатьох науковців. Зокрема, дослідженням особливостей реструктуризації займалися: Б. Андрушків, І. В. Бабій, Ю. В. Банах, Ю. Є. Безугла, М. Д. Білик, Т. В. Володарчик, О. Вятрович, Н. Л. Гавкалова, О. А. Гавриш, О. І. Герафонова, Л. Л. Гриценко, Г. В. Єфімова, О. Б. Іваниця, Т. В. Іванова, Л. А. Каткова, Л. А. Квятковська, С. В. Львовчкін, О. В. Марценюк, С. І. Мішин, Ю. О. Нікітін, О. П. Овсак, О. С. Омельченко, В. М. Опарін, О. О. Терещенко, В. М. Федосов та багато інших. Проте, не зважаючи на значну кількість наукових публікацій з обраної проблематики, теоретичні питання реструктуризації фінансів суб'єктів підприємництва потребують проведення окремих наукових досліджень.

Мета статті. Головною метою дослідження є поповнення науково-методичного інструментарію реструктуризації. Для цього необхідно вирішити такі завдання:

- розглянути сутність фінансів підприємств, реструктуризації, а також зміст управління фінансами підприємств;
- сформулювати авторське розуміння змісту реструктуризації фінансів підприємств;
- визначити чинники проведення реструктуризаційних заходів;
- виокремити найвагоміші фактори, які впливають на ефективність проведення реструктуризації фінансів підприємств.

Виклад основного матеріалу. Дослідження фахової економічної літератури виявило, що трактування та використання поняття «реструктуризація фінансів підприємств» у наукових джерелах відсутнє. Для формулювання змісту реструктуризації фінансів підприємств є необхідним, на нашу думку, детально розглянути такі визначення: «фінанси підприємств», «реструктуризація», «управління фінансами підприємств».

Фінанси підприємств є основоположним поняттям теорії і практики функціонування суб'єктів господарювання. Ця дефініція визначається фахівцями у багатьох навчальних виданнях і наукових публікаціях. Результати проведеного дослідження визначень фінансів підприємств різними науковцями представлені у таблиці 1.

Фінанси підприємств у науковій літературі є важливим поняттям, воно розглядається науковцями зазвичай у двох аспектах:

- як економічні відносини [3; 7; 8];
- як грошові відносини [5; 6; 9].

Розуміння фінансів підприємств як сукупності виключно грошових відносин, на нашу думку, значно звужує їхню сутність. Відтак, безперечно, фінан-

си підприємств – це відносини, під час яких утворюються грошові потоки, але останні, своєю чергою, не є результатом лише грошових відносин. Грошові потоки виникають у результаті багатьох інших (внутрішніх і зовнішніх) операцій (кредитні, страхові та ін.) та відносин (управлінські, корпоративні та ін.), які забезпечують успішну діяльність підприємства. Водночас ефективні грошові відносини доповнюють і забезпечують успішність усіх операцій та відносин господарюючого суб'єкта.

Сукупність усіх дій підприємства задля досягнення головної мети і стратегічних завдань суб'єкта підприємництва загалом є економічними відносинами. У результаті саме економічних відносин виникає рух грошей. Натомість грошові відносини є невід'ємною частиною економічних відносин.

Варто також звернути увагу на те, що фінанси підприємств вчені визначають як процес формування, розподілу та використання доходів підприємства. Деякі фахівці [9], визначаючи фінанси підприємств, додають до їх суті дії пов'язані з отриманням і накопиченням доходів. Отримання, формування, накопичення, розподіл та використання доходів здійснюється з метою ресурсного забезпечення діяльності суб'єкта господарювання та, що є важливим моментом, з метою розширеного відтворення підприємства. Отриманий результат від кінцевого використання

частини доходів господарюючого суб'єкта має перевищувати витрати, понесені задля отримання прибутку.

З огляду на наведені у Таблиці 1 наукові погляди щодо суті фінансів підприємств визначено, що фінанси підприємств – це економічні відносини, пов'язані з діяльністю підприємства щодо отримання позитивного результату від його діяльності, формування і накопичення грошових фондів, розподілу та використання частини доходів з метою забезпечення діяльності суб'єкта господарювання та його розширеного відтворення.

Сьогоднішні якісне управління фінансами підприємств є важливим і необхідним. Таке керування економічними відносинами необхідно здійснювати не лише в усій стабільній діяльності підприємства, а й для подальшого розвитку суб'єкта господарювання. Вважаємо за доцільне розглянути трактування різними науковцями змісту управління фінансами підприємств (таблиця 2).

Згідно з визначеннями змісту управління фінансами підприємств різними авторами у фаховій економічній літературі (Таблиця 2), зауважимо, що кожен науковець розглядає цей зміст по-своєму, надаючи досліджуваному терміну різносторонні характеристики. Відтак існують погляди, що управління фінансами підприємства – це:

Таблиця 1

Визначення «фінанси підприємств» різними науковцями

Автор	Визначення
О. Д. Данілов, Т. В. Пасєтко	«сукупність економічних відносин, які пов'язані з рухом грошових коштів, а саме їх формуванням, розподілом і використанням у процесі господарської діяльності підприємств»
І. В. Зятковський	«відповідна сфера стосунків підприємства (підприємця) з державними і недержавними інституціями, суб'єктами господарювання, які пов'язані з процесами розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту між суб'єктами його володіння, та з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємством у процесі відтворення»
О. О. Непочатенко	«система грошових відносин у процесі формування і використання грошових фондів»
В. М. Орлов	«сукупність грошових відносин, пов'язаних з планованим утворенням, розподілом і використанням грошових доходів і накопичень підприємств (об'єднань) і організацій»
Г. О. Партин, А. Г. Загородній	«це економічні (грошові) відносини, які виникають у процесі формування, розподілу та використання грошових фондів і доходів підприємства»
А. М. Поддєрьогін	«економічні відносини, що пов'язані з рухом грошей, формуванням грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів підприємств у процесі розширеного відтворення»
В. М. Суторміна	«відносини розподілу, безпосередньо пов'язані з формуванням і використанням грошових доходів і фондів»
О. С. Філімоненков, Д. І. Дема	«система грошових, які виникають у процесі створення підприємства, отримання і розподілу грошових доходів і накопичень, формування і використання відповідних фондів грошових коштів»

Джерело: авторське опрацювання джерел [2–9]

Таблиця 2

Визначення змісту управління фінансами підприємств різними науковцями

Автор	Визначення
Г. М. Азаренкова	«ефективне використання фінансового механізму для досягнення стратегічних і тактичних цілей виробництва»
Н. Л. Гавкалова	«управління потоками вхідних і вихідних коштів підприємства для формування, розподілу і використання необхідних фінансових ресурсів, максимізації прибутку підприємства, підвищення рентабельності та платоспроможності»
О. С. Філімоненков	«правління у сфері грошових відносин щодо формування, розподілу і використання грошових доходів, нагромаджень і фінансових ресурсів з метою найефективнішого їх використання і підвищення платоспроможності підприємства»
Г. А. Стацюк	«вид професійної діяльності, направленої на управління фінансово-господарською діяльністю фірми на основі сучасних методів»
Л. О. Коваленко	«стратегія і тактика фінансового забезпечення підприємницької діяльності, що дає змогу ефективно управляти рухом грошових коштів і знаходити оптимальні фінансові рішення»
В. В. Кузьмін, Л. В. Кузьменко, В. М. Шаповалова	«система принципів, засобів та форм організації грошових відносин підприємства, спрямована на управління його фінансово-господарською діяльністю, в яку входять: розроблення і реалізація фінансової політики підприємства; інформаційне забезпечення (складання і аналіз фінансової звітності підприємства); оцінка інвестиційних проектів і формування «портфеля» інвестицій; поточне фінансове планування та контроль»

Джерело: авторське опрацювання джерел [1; 10–13; 15]

- управління грошовими відносинами [1; 11; 13];
- управління фінансово-господарською діяльністю [12; 15];
- управління фінансовим механізмом [10].

На нашу думку, управління фінансами підприємств має ґрунтуватися не лише на управлінні грошовими відносинами, а включати керування всією фінансово-господарською системою, тобто впливати на весь механізм підприємницької діяльності з метою отримання прибутку.

Вносити зміни в економічні відносини (фінанси підприємств), тобто здійснювати управління ними для досягнення високих результатів діяльності можливо за допомогою реструктуризаційних перетворень. Термін «реструктуризація» має різні значення і кожний вчений або практик вкладає у нього різний зміст. Сьогодні ця дефініція визначається в наукових працях, нормативно-правових документах, словниках різного спрямування. Відповідно до дослідження змісту реструктуризації, виокремлено характерні її ознаки: реструктуризація може мати префективний і антикризовий характер; є інструментом антикризового управління; спрямована на узгодження підприємницької діяльності із зовнішнім середовищем; має у своїй сутності ознаки змін, оптимізації, структурних перетворень, спрямованих на стабілізацію або зростання прибутковості діяльності; регулюється законодавчими актами й нормативно-правовими документами (стосується більш масштабних перетворень).

Під час ухвалення рішення щодо проведення реструктуризаційних змін на підприємстві має бути чітко сформульована мета таких перетворень. Вважаємо, що представляти мету реструктуризації необхідно як конкретне досягнення, тобто кінцевий результат для підприємства, підкріплюючи його додатковою розробкою цілей для виконання (заходів, напрямів змін), які спрямовувати на досягнення результуючої мети.

Зауважимо, що важливим моментом у теорії фінансового управління є чітке розмежування змісту реструктуризації фінансів підприємств та фінансової реструктуризації. Ці поняття не є абсолютно різними, адже вони пов'язані між собою, але не є також рівнозначними. Реструктуризація фінансів підприємств є значно ширшою і охоплює фінансову реструктуризацію (реструктуризацію пасивів) як один із її напрямів. Погодимося з О. О. Терещенко, що із фінансовою реструктуризацією до напрямів реструктуризації також слід відносити управлінську, виробничу, корпоративну та реструктуризацію активів [14].

Дослідивши дефініції «фінанси підприємств», «управління фінансами підприємств» та «реструктуризація», визначимо зміст реструктуризації фінансів підприємств.

На нашу думку, реструктуризація фінансів підприємств – це ефективне перетворення фінансово-господарського механізму суб'єкта господарювання, яке виявляється у якісних змінах стосовно управлінських, виробничих, корпоративних та фінансових відносин підприємства. Метою реструктуризації фінансів підприємств є ефективна діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, які в результаті реструктуризаційних перетворень визначаються як конкурентоспроможні та адаптовані до змін ринкового середовища.

Рис. 1. Чинники здійснення реструктуризаційних перетворень

Джерело: розроблено автором

Поштовхом для здійснення реструктуризаційних змін можуть бути різні чинники, які розподілено на дві групи: проблемних чинників і прогресивних чинників. Чинники реструктуризаційних перетворень на підприємстві систематизовано на рис. 1.

Причини проблемного підходу спричинені наявністю негарездів у діяльності підприємства, які вже визначено і за допомогою реструктуризації які можливо ліквідувати.

Чинники прогресивного підходу зумовлені не стільки проблемами у діяльності підприємства, а скільки бажанням попередити виникнення таких проблем та удосконалити механізм діяльності господарюючого суб'єкта.

Ефективність проведення реструктуризації фінансів підприємств залежить від багатьох факторів, серед яких можна виокремити найвагоміші: стабільність соціально-економічного середовища; підтримка державою підприємств під час реструктуризаційних перетворень; ефективне нормативно-правове забезпечення реструктуризації; наявність кваліфікованих консультантів з проведення реструктуризації; достатнє фінансове забезпечення реструктуризаційних змін; висококваліфіковані управлінські кадри.

Висновки. Дослідження реструктуризації фінансів підприємства, зокрема теоретичних аспектів її змісту, дало можливість зробити такі висновки.

На основі проведеного дослідження визначень «фінанси підприємств», «управління фінансами підприємств» та «реструктуризація» сформульовано зміст реструктуризації фінансів підприємств.

Зауважено, що фінанси підприємств у науковій літературі розглядаються науковцями зазвичай у двох аспектах: як економічні відносини, як грошові відносини.

Дослідження поглядів науковців щодо визначення змісту управління фінансами підприємств у фаховій економічній літературі дало можливість зробити висновки, що кожен науковець розглядає цей зміст по-своєму, надаючи досліджуваному терміну різні характеристики. Відтак існують судження, що управління фінансами підприємства – це: управління грошовими відносинами; управління фінансово-господарською діяльністю; управління фінансовим механізмом.

Відповідно реструктуризація фінансів підприємств – це ефективне перетворення фінансово-господарського механізму суб'єкта господарювання, яке

виявляється у якісних змінах стосовно управлінських, виробничих, корпоративних та фінансових відносин підприємства. Метою реструктуризації фінансів підприємств є ефективна діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, які в результаті реструктуризаційних перетворень визначаються як конкурентоспроможні та адаптовані до змін ринкового середовища.

Визначено відмінності між фінансовою реструктуризацією та реструктуризацією фінансів підприємств, водночас зауважено, що фінансова реструктуризація є одним із напрямів реструктуризації фінансів підприємства із управлінською, виробничою, корпоративною та реструктуризацією активів.

Систематизовано чинники проведення реструктуризаційних змін і розподілено їх на групи: проблемних чинників і прогресивних чинників. До групи проблемних чинників віднесено: неефективне управління; відсутність фінансової стратегії; низький рівень прибутковості (збиткова діяльність); нестача обігових коштів; низька ліквідність підприємства; низька якість продукції; відсутність відділу контролю; застарілі технології та інші. До групи прогресивних чинників віднесено: інноваційні технології; конкурентні переваги; розширення ринків збуту; екологізація виробничого процесу; переробка відходів; використання нових доступніших енергоносіїв; залучення доступних кредитів та інші.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гавкалова Н. Л. Особливості механізму фінансового управління функціонуванням підприємств / Н. Л. Гавкалова // Державне будівництво. – 2012. – № 2 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2012_2_31.pdf.
2. Фінанси зарубіжних корпорацій / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, Н. С. Рязанова. – К. : КНЕУ, 2004. – 566 с.
3. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях : [навч. посібник] / О. Д. Данілов, Т. В. Паєнко – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.
4. Фінанси підприємств : [навч. посібник] / І. В. Зятковський. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Кондор, 2010. – 400с.
5. Фінанси підприємств : [навч. посібник] / О. О. Непочатенко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.
6. Фінанси підприємства зв'язку : [навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів] / [А. Д. Петрашевська, С. С. Новицька, В. М. Орлов, М. Колонтай, Л. Л. Сотниченко] ; за ред. д.е.н., проф. В. М. Орлова. – Одеса : ОНАЗ, 2009. – 116 с.
7. Фінанси підприємств : [навч. посібник для студентів вузів] / Г. О. Партин, А. Г. Загородній. – Львів : ЛБІ НБУ, 2003. – 265с.
8. Фінанси підприємств : [підручник] / [А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2013. – 519 с.
9. Фінанси підприємств : [навч. посібник] / О. С. Філімоненков, Д. І. Дема. – К. : Алерта, 2009. – 496 с.
10. Фінанси підприємств : [навч. посібн. для самост. вивчення дисц.] / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання-Прес, 2009. – 299 с.
11. Фінанси підприємств : [навч. посібник] / О. С. Філімоненков. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.
12. Фінанси підприємств : [навч. посібник] / Г. А. Стасюк. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 480 с.
13. Фінансовий менеджмент : [навч. посібник] / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2005. – 485 с.
14. Управління фінансовою санацією підприємств : [підручник] / О. О. Терещенко. – Вид. 2-ге, без змін. – К. : КНЕУ, 2009. – 552 с.
15. Фінансовий менеджмент : [навч. посібник] / Л. В. Кузьменко, В. В. Кузьмін, В. М. Шаповалова. – Херсон : Олді-плюс, 2003. – 256 с.